

УДК 339.922

Журавльов О.В., к.е.н., доцент

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Урбан О.А., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Вплив макроекономічних факторів на платіжний баланс країн Вишеградської групи

Стаття присвячена економічній діагностиці та статистичному моделювання платіжних балансів країн Вишеградської групи. Країни зазнали великих змін в період євроінтеграції. Було проаналізовано теорії, а також підходи до питання, пов'язаного з розвитком Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини. Виходячи з проведеного аналізу, випливає висновок, що на даному етапі соціально-економічного розвитку сучасної системи міжнародних економічних відносин Польща є однією з найбільш успішних країн Вишеградської групи у плані економічного розвитку, а також входить до числа лідерів за темпами розвитку фінансового сектора.

Ключові слова: європейська інтеграція, трансформація, макроекономічний аналіз, платіжний баланс, інституційне середовище, статистичне моделювання.

Influence of macroeconomic factors on the balance of payments in Visegrad group

The article is devoted to the economic diagnosis and statistical modeling of the balance of payments of the Visegrad Group. Countries have undergone major changes during the integration. It analyzes the theory and approaches to issues associated with the development of Poland, Hungary, the Czech Republic and Slovakia. Based on the analysis, the conclusion that at this stage of socio-economic development of the modern system of international economic relations Poland is one of the most successful Visegrad countries in terms of economic development, and is among the leaders in development of the financial sector.

Keywords: European integration, transformation, macroeconomic analysis, balance of payments, institutional environment, statistical modeling.

Влияние макроэкономических факторы на платежный баланс стран Вышеградской группы

Статья посвящена экономической диагностике и статистическому моделированию платежных балансов стран Вышеградской группы. Страны потерпели больших изменений в период евроинтеграции. Были проанализированы

теории, а также подходы к вопросу, связанному с развитием Польши, Венгрии, Чехии и Словакии. Исходя из проведенного анализа, следует вывод, что на данном этапе социально-экономического развития современной системы международных экономических отношений Польша является одной из наиболее успешных стран Вишеградской группы в плане экономического развития, а также входит в число лидеров по темпам роста финансового сектора.

Ключевые слова: европейская интеграция, трансформация, макроэкономический анализ, платежный баланс, институциональная среда, статистическое моделирование.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Результати більш ніж 20-річного трансформаційного процесу в постсоціалістичних країнах виявили нерівномірність їхнього розвитку і різної ступені залучення до загальноєвропейської інтеграції. Два попередні десятиліття ознаменувалися для країн Центральної та Східної Європи періодом трансформації економіки і переходом від адміністративно-командної моделі до моделі ринкового господарства. Країни Вишеградської групи показали позитивні результати в модернізації своїх фінансових структур і на основі процесів, що відбулися там, можна проаналізувати не тільки внутрішню економіку, а й економіку ЄС в цілому.

До часу вступу в Європейський Союз Вишеградський регіон став головним східноєвропейським партнером Євросоюзу. Поряд із інтеграційними процесами з'явилися тенденції економіко-політичної диференціації у полюсі географічного сусідства пострадянських країн Східної Європи. Це вплинуло як на внутрішні, так і на зовнішні макроекономічні процеси.

Серед актуальних проблем є проведення економічної діагностики і статистичного моделювання впливу макроекономічних факторів на платіжний баланс країн Вишеградської групи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження трансформацій економічних систем постсоціалістичних країн здійснено в наукових роботах Л. Бальцеровича, В. Будкіна, Є. Гайдара, Р. Євстигнеєва, Л. Малікової, Ю. Макогона, Т. Орехової, Ю. Присяжнюка, О. Рогача, А. Філіпенка, М. Чешкова, В. Шевчука, О. Шниркова тощо.

Статистичному моделювання платіжних балансів присвячені праці С. Герасименка, П. Іващенко, О. Осауленка, В. Шевчука, С. Якубовського

Окрему увагу у дослідженні доцільно присвятити діагностиці платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції для 4-х країн Вишеграду: Словаччини, Чехії, Польщі та Угорщини.

Цілі статті. Метою статті є проведення економічної діагностики та статистичного моделювання платіжних балансів країн Вишеградської групи для виявлення ефективності інституційного макроекономічного середовища після приєднання країн до ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В. Шевчук відзначає, що у Східній Європі перехід до економічного зростання відбувся на тлі від'ємного сальдо поточного рахунку, що виразно контрастує з українським досвідом [1].

Міжнародна інвестиційна позиція Словацької Республіки має характерні особливості. Після приєднання країни до ЄС в 2004 році спостерігається перетворення Словаччини у країну «нетто-боржника». Така ситуація пояснюється зростаючою інвестиційною привабливістю країни з боку світових технологічних та фінансових центрів, що і призвело до суттєвого зростання пасивів за статтею «прямі іноземні інвестиції» та подальший вивід отриманого інвестиційного доходу. При цьому інвестиційні можливості словацьких суб'єктів господарювання залишаються вкрай незначними.

Цікавими є структурні зрушення у платіжному балансі Словаччини, які змінюються під впливом фактору приєднання до ЄС та Єврозони (рис. 1).

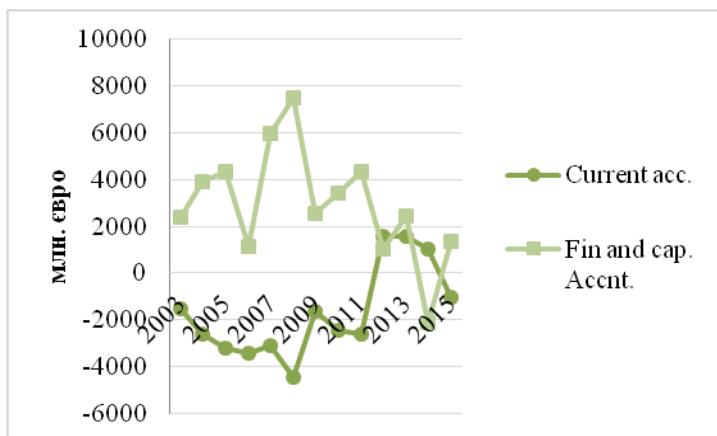

Рис. 1 Динаміка рахунків платіжного балансу Словаччини (млн. євро) [2]

На підтвердження особливого характеру міжнародної інвестиційної позиції Словаччини нами досліджено динаміку статей платіжного балансу країни. Період з 2003 по 2011 рр. позначився значним дефіцитом рахунку поточних операцій – поширеним явищем для більшості країн ЦСЄ. Разом з тим, при детальному аналізі причин дефіциту нами ідентифіковано, що це пояснюється значними від’ємними значеннями статті «доходи» (ця стаття відображає виплату доходів з країни у виді заробітної плати, портфельні інвестиції (у вигляді дивідендів), доходів від прямих інвестицій або будь-який інший тип інвестицій). При цьому, як було зазначено вище, торговельний баланс поточного рахунку є здебільшого позитивний.

Така ситуація якісно відрізняє дефіцит поточного рахунку Словаччини та, наприклад, України, який спричинений переважно домінуванням імпорту над експортом.

Щодо рахунку фінансових операцій та операцій з капіталом, то слід відзначити, що протягом всього періоду, що досліджується, спостерігається значний профіцит цього рахунку, що ще раз підтверджує інвестиційний характер формування платіжного балансу країни та узагальнює динаміку міжнародної інвестиційної позиції. При цьому, цей рахунок покривав дефіцит поточного рахунку з 2003 по 2011 рр., що дозволяло країні акумулювати чисті

іноземні резерви (золотовалютні резерви). А в період з 2012 по 2014 рр. спостерігалася безпрецедентна ситуація для платіжного балансу Словаччини, коли два рахунки були профіцитними.

На нашу думку, це пояснюється позитивним ефектом від приєднання до зони євро для платіжного балансу Словаччини, зростанням попиту на основні позиції товарного експорту з боку торговельних партнерів країни, а також іманентною привабливістю Словацької Республіки для акумулювання іноземного капіталу.

Крім того, особливої уваги слід надати дослідженню зростання зовнішнього боргу.

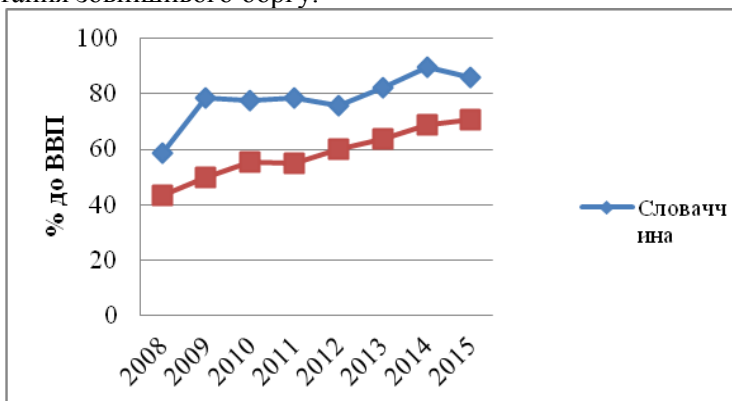

Рис. 2. Динаміка зростання зовнішнього боргу Словаччини та Чехії, (% від ВВП) [3]

Також вважаємо за доцільне розглянути такі ж макроекономічні індикатори і для інших країн Вишеграду.

Як було зазначено вище, темпи зростання економіки Чехії були більш повільними, ніж в Словаччині.

Щодо ситуації в Чехії, то слід звернутися до динаміки її платіжного балансу (рис. 3).

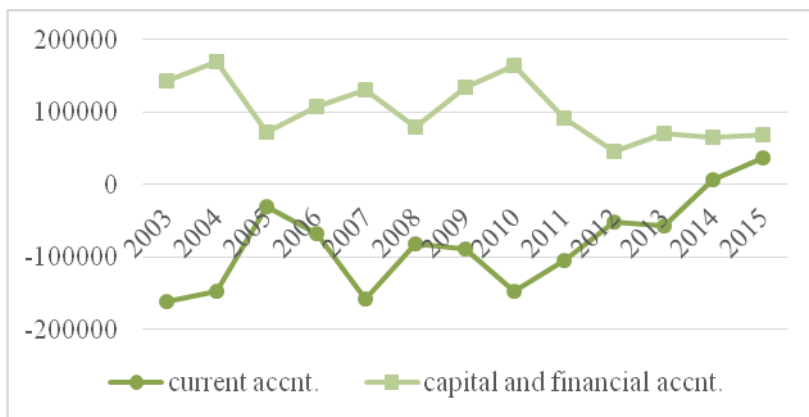

Рис. 3 Динаміка статей платіжного балансу Чехії, (млн. чеських крон) [4]

Міжнародна інвестиційна позиція Чехії погіршується. Така ситуація пояснюється значною відкритістю чеської економіки.

Наступною країною в нашій діагностиці буде Угорщина.

Угорська економіка значною мірою орієнтована на Європейський Союз. Сприятлива на початку 2000 р. кон'юнктура в країнах ЄС сприяла прискореному економічному зростанню і в Угорщині. Під впливом світової кризи частина макроекономічних індикаторів погіршилася. В окремих сферах спостерігаються, разом з тим, досить стійкі тенденції, характерні для постіндустріальних держав.

Протягом періоду, що досліджується, спостерігається поступове зростання абсолютних значень при значному просіданні ВВП після світової кризи 2009 р.

Разом з тим, початок макроекономічної кризи в Угорщині слід розглядати через більш широкий історичний період. Офіційна статистика Угорщини дає такі дані, а саме 1960 р. був взятий за базисний.

Період інтенсивного економічного зростання характерний для 1960-1970 х рр. для соціалістичної угорської економіки.

Перше серйозне економічне потрясіння було наприкінці 1980-х рр. разом з іншими країнами соціалістичного табору. Саме з

цього періоду почався процес трансформації економічної системи Угорщини.

За 2013 р. валовий внутрішній продукт Угорщини збільшився на 1,1%, трохи перевищивши в абсолютному вираженні 98 млрд. євро (за середньорічним курсом – близько 131 млрд. доларів) [5].

У структурі виробленого валового внутрішнього продукту частка промисловості становила 26,0%, будівництва – 4,1%, сільського, лісового та мисливського господарства – 4,8%, сфери матеріальних послуг (торгівля, зв'язок, транспорт, логістика, туризм, система громадського харчування, побутові послуги) – 22,6%, сектора нематеріальних послуг (фінансові послуги, операції з нерухомістю, адміністративне управління, наука і культура) – 39,5%, інших галузей – 3,0% [3].

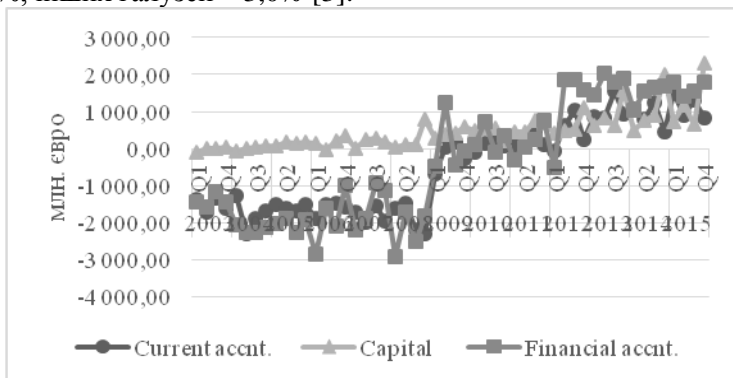

Рис. 4 Динаміка статей платіжного балансу Угорщини (млн. євро) [5]

Період, що досліджується, характеризується значними дисбалансами та асиметріями угорського платіжного балансу.

Позитивне зовнішньоторговельне сальдо по відношенню до ВВП склало 8%.

Наведені вище дані свідчать про значні розриви між виробництвом в Угорщині валового внутрішнього продукту і внутрішнім його використанням через споживання і накопичення. Різниця між виробництвом і внутрішнім використанням ВВП в основній своїй частині «йшла» на обслуговування боргу та інші зовнішні трансфери. У підсумку спостерігався, з одного боку,

значний відтік фінансових ресурсів, з іншого боку – досягалося певне поліпшення показників зовнішньоекономічної рівноваги

Однією з найбільш важливих характерних рис угорської економіки є дуже високий ступінь її відкритості, який за останні роки продовжувала збільшуватися. Обсяг експорту до ВВП склав в 2014 р. майже 83,5%. Сукупний зовнішньоторговельний оборот досяг по відношенню до валового внутрішнього продукту приблизно 159,5%. Це є одним з найвищих індикаторів в світі. Серед головних причин такого становища – відносна бідність Угорщини корисними копалинами і вузькість внутрішнього ринку. В результаті країна імпортує близько 62% енергоносіїв, у тому числі – понад 80% нафти і природного газу. Ввозиться також майже 90% основної сировини для чорної металургії. Поряд з цим, багатопереробні галузі майже цілком орієнтовані на зовнішній ринок. Загалом обробна промисловість експортує більше 71% продукції, в тому числі, текстильна – 83%, фармацевтична – 84%, електронна промисловість – 95%. За 2000-2013 рр. угорська індустрія збільшила обсяг валового виробництва майже в 1,5 рази, при цьому внутрішня реалізація скоротилася приблизно на 14%, а експорт зріс більш ніж в 2,3 рази [5].

При зазначених дисбалансах угорський уряд зберігає відносну стабільність національної валюти по відношенню до євро

Відправною точкою девальвації угорської валюти став кінець 2008 року та суттєве погіршення рахунку поточних операцій платіжного балансу країни.

Угорщина, поряд із іншими членами Вишеграду, помітно виділяється масштабним залученням іноземного капіталу (табл. 1). Накопичений обсяг прямих зарубіжних капіталовкладень досяг приблизно 78 млрд. дол. З 1990 по 2000 рр. в країну надійшло більше половини усіх спрямованих в ЦСЄ зарубіжних інвестицій. Велику роль зіграло те, що здійснювалася в зазначений період економічна політика, включаючи надання інвесторам значних пільг. Важливе значення мали також особливі економічні зони, де створили підрозділи такі відомі міжнародні компанії як Audi, IBM, Opel, Alcoa, Nokia і багато інших. Напередодні вступу до ЄС дію особливих економічних зон було припинено, проте більшість створених підприємств залишилися працювати в країні. Для

залучення зарубіжного капіталу після 2004 року угорське керівництво стало використовувати гармонізоване з нормами ЄС формування індустріальних парків, а також надання великим інвесторам індивідуальних пільг. Завдяки цьому в 2011-2012 рр. було побудовано, наприклад, близько Кечкемета нове велике підприємство компанії Mercedes, виробництво якого в 2013 р. вийшло на проектну потужність (завод випускає автомобілі категорії «В», а також деталі та запасні частини до них). Крім того, значно розширено діючі на заході країни підрозділи компаній Audi і Opel. В цілому, за 2013 р. зарубіжні інвестиції склали близько 26% усіх капіталовкладень в країні (у 2008 р – майже 40%). Підприємства з іноземною участю забезпечили близько 49% валового доходу, а також порядку 78% експорту (в рамках цього на компанії з 75-100-процентною закордонною участю довелося 2/3 експорту) [5].

Таблиця 1.

Чиста міжнародна інвестиційна позиція, % до ВВП

Країна	Угорщина	Румунія	Чехія	Польща
2003	-78	-33,5	-19,6	-41,7
2004	-85	-39,9	-28,2	-41,6
2005	-94,4	-48,6	-26,9	-42,5
2006	-102,8	-53,5	-32,3	-45,7
2007	-105,1	-51,5	-38,7	-50,1
2008	-106,0	-57,4	-40,1	-56,3
2009	-117,2	-66,7	-46,0	-58,8
2010	-113,3	-63,1	-48,3	-65,4
2011	-107,4	-65,5	-47,5	-64,0
2012	-103,2	-64,1	-48,8	-66,5
2013	-92,6	-65,1	-45,6	-69,3
2014	-75,5	-69	-36,7	-68,5
2015	-65,4	-69,6	-30,6	-62,3

Систематизовано авторами за матеріалами [2]

В регіональній структурі зовнішньоекономічних зв'язків Угорщини чільне місце посідає Європейський союз. За підсумками

2013 р. на товарообіг з державами ЄС припало близько 74,6% всієї угорської зовнішньої торгівлі, частка країн, які не входять до ЄС дорівнювала приблизно 12,4%, азіатських країн – 9,7%, інших держав – 3,3%. Динаміка товарообігу з основними партнерами була нерівномірною. Так, експорт Угорщини в індустріально розвинені західноєвропейські країни-члени ЄС збільшився за 2013 р. на 3,2%, а імпорт – лише на 0,1% (у попередньому році було зафіксовано зростання відповідно на 0,4% і 3,2 %) [2].

Таблиця 2

Динаміка державного зовнішнього боргу, (% до ВВП)

	Угорщина	Словаччина	Чехія	Польща
2001	51,9	48,3	22,8	37,6
2002	55,1	42,8	25,9	42,2
2003	57,8	41,5	28,1	47,1
2004	58,8	40,6	28,5	45,7
2005	60,8	33,8	28,0	47,1
2006	65,0	30,7	27,9	47,1
2007	65,9	29,8	27,8	45
2008	71,9	28,2	28,7	47,1
2009	78,2	36,0	34,1	50,9
2010	80,9	41,1	38,2	54,9
2011	81,0	43,5	41,0	56,2
2012	78,5	52,1	45,5	55,6
2013	77,3	54,6	45,7	57
2014	76,2	53,9	42,7	50,5
2015	75,3	52,9	41,1	51,3

Систематизовано авторами за матеріалами [2]

Необхідно відзначити поліпшення за останні роки цілого ряду структурних і якісних показників зовнішньоекономічної рівноваги країни. Серед них особливо важливим є зниження за минулі роки питомої ваги заборгованості в конвертованій валюті в загальній структурі державного боргу. До кінця 2013 р. цей показник знизився майже до 40%, тоді як кілька років тому він перевищував 60%. Слід вказати, крім того, на дострокове

погашення Угорщиною в 2013 році заборгованості, що залишилися перед Міжнародним валютним фондом, а також зниження надмірного боргового навантаження органів місцевого самоврядування, інститутів соціальної сфери та населення [2].

Останньою за списком, але не за значенням нами запропоновано розглянути Польщу та перейти до узагальнення трансформаційних процесів Вишеградської групи.

Польському ВВП характерна загальна динаміка країн ЦСЄ: активна фаза росту до 2008 р., а потім значне падіння. Однак, за зазначений період Польща зазнала значних успіхів як у національних реформах, так і у інтеграційних прагненнях. Починаючи з 2004 р. національний дохід країни збільшувався, економіка становилася все більш відкритою.

Цей процес проходив при одночасних дисбалансах: дефіциті поточного рахунку платіжного балансу, від'ємному торговельному балансі та погіршенні стану чистої інвестиційної позиції.

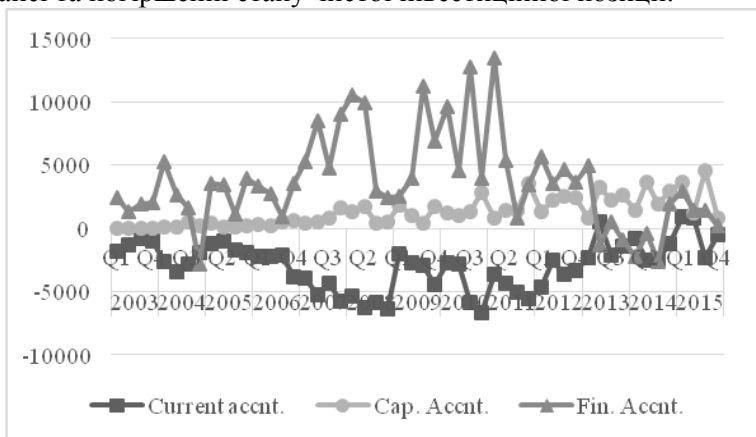

Рис. 5. Динаміка статей платіжного балансу Польщі [2]

Як видно з рис. 5, протягом періоду, що досліджується, відбуваються значні флуктуації рахунків платіжного балансу Польщі.

У порівнянні із Угорщиною та Словаччиною польська економіка в меншій мірі орієнтована на експорт. При негативному значенні рахунку поточних операцій дефіцит перекривався

припливом іноземного капіталу до Польщі через привабливість країни для зарубіжних інвестицій.

Однак, такий об'єм капіталу мав свої негативні наслідки, з часом отриманий інвестиційний прибуток погіршив фінансовий рахунок платіжного балансу та призвів до різкого збільшення посивів у міжнародній інвестиційній позиції Польщі.

Іманентне зниження відсоткової ставки було спрямоване на поетапне обмеження надлишків капіталу та для зниження ліквідності при одночасному стимулюванні національного ринку та підтриманні курсу польського злотого [6].

При загальному огляді макроекономічних індикаторів країн Вишеграду можна зробити деякі висновки про успішність проведених трансформаційних перетворень.

Нами також проведено статистичне моделювання впливу макроекономічних факторів на рахунки платіжних балансів. Через обмеження об'єму статті ми наводимо лише економічну інтерпретацію моделювання.

Загальний вигляд моделі 1 наступний для кожної країни:

$$Y(gdp)=c+X1*X2 \quad (1)$$

де

$Y(gdp)$ – квартальні дані ВВП;

$X1$ – промислове виробництво;

$X2$ – рахунок поточних операцій платіжного балансу.

Було проведено тестування нульової гіпотези про автокореляцію залишків, тест на причинність Гренджера. Рівняння 1 було оцінено за МНК, а вплив чинників на поточний рахунок через моделі векторної авто регресії (VAR).

Таблиця 3.

Результати інтерпретації	
Країна	Інтерпретація моделювання
Словаччина	Словаччина після приєднання до зони євро отримала потужний приріст торговельного об'єму з країнами при одночасному зменшенні долі країн ЄС в галузевій структурі зовнішньої торгівлі; поліпшення поточного рахунку відбувалося в значній частині під впливом входження до зони євро разом з загальним відновленням європейської економіки;

	<p>а результатами регресійної моделі виявлений позитивний вплив сальдо поточного рахунку на ВВП (погіршенні поточного рахунку на 1 одиницю ВВП відповідає зменшення на 0,71), однак в довгостроковій перспективі поточний рахунок стимулює ріст ВВП (таблиця 1).</p>
Чехія	<p>У результаті первинного регресійного моделювання нами виявлено найбільш статистично значущі фактори впливу на ВВП Чехії, серед яких виявилися поточний рахунок платіжного балансу Чехії, обсяги промислового виробництва та валютний курс; зокрема, зростання промислового виробництва є одним з основних макроекономічних показників для чеської економіки, який одночасно зумовлює позитивне зростання для ВВП і вирівнювання сальдо поточного рахунку. При збільшенні об'ємів промислового виробництва на 1 одиницю, ріст ВВП становить 2,54 одиниці за умов незмінності інших факторів, які впливають на ВВП. Така поведінка пояснюється експортною орієнтованістю чеської економіки, а також переважанням товарів з високою доданою вартістю. Аналіз функцій імпульсних функцій свідчить про наявність згасання позитивного ефекту від зростання промислового виробництва, що може бути пояснено поступовим зростанням чеського експорту при жорсткій монетарній політиці чеського уряду; зважаючи на дефіцит поточного рахунку, через тест стаціонарності Гренджера нами виявлено, що в довгостроковому періоді він позитивно впливає на зростання чеського ВВП. Однак в довгостроковій перспективі за допомогою відповідних імпульсних функцій і декомпозиції залишків нами виявлений позитивний ефект від'ємного сальдо поточного рахунку на ВВП Чехії; зокрема, особливий дослідницький інтерес викликає вплив валютного курсу чеської крони до євро. В результаті тривалого часу спостерігається іманентне</p>

	<p>плення (за виключенням 2009 р.) курсу крони. Діє, що в довгостроковій перспективі укріплення курсу буде посилювати позитивне сальдо поточного рахунку через іманентні флуктуації. При виявленні зростання курсу на зовнішній борг країни результати свідчать про зниження зовнішньої заборгованості при жорсткій монетарній політиці держави</p>
Польща	<p>Для економічного зростання польської економіки найбільш значущий вплив є з боку промислового виробництва. Незважаючи на низьку долю експорту до ВВП порівняно з іншими країнами В4, польський внутрішній продукт є достатньо глибинним, що свідчить про значний внутрішній потенціал для економічного зростання; загальна проблема зростання зовнішньої заборгованості країн В4 виявилася актуальною і для польської економіки. Зовнішній борг стимулює економічне зростання; жорстка монетарна політика польського національного банку негативно впливає на вирівнювання стану поточного рахунку, однак цей ефект знижується в довгостроковому періоді.</p>
Угорщина	<p>Фінансовий рахунок є стимулюючим для зростання Угорщини. Така ситуація підкреслює залежність угорської економіки від зовнішніх фінансових ринків, відбивається у чистій міжнародній інвестиційній позиції та флуктуаціях фінансового рахунку. При зростанні позитивного сальдо фінансового рахунку на одиницю, ВВП зростає на 0,68 одиниць. Також слід врахувати високу залежність економіки Угорщини від імпорту та підкреслити кількість підприємств з великим капіталом, які погіршували стан платіжного балансу країни через отримання доходів та одночасно експорт до 40% високотехнологічних товарів з високою вартістю у структуру торговельного балансу; висока залежність угорської економіки від зовнішнього боргу сприймається переважно як негативне явище. Результати моделювання свідчать про</p>

	улюючий ефект державного боргу (який досягнув зника 153% ВВП у 2008 р.), при зростанні боргу на ниницю, ВВП збільшується на 0,14 одиниць. Однак використанні імпульсних шоків позитивний вплив герігається лише в короткостроковій перспективі (2.48)
--	---

Висновки. Таким чином, при схожій відкритості економік країн В4 вплив поточного рахунку на ВВП виявився різним. Для Польщі та Угорщини результат в довгостроковій перспективі виявився однаковим. Однак в короткостроковій перспективі в Угорщині спостерігається позитивний вплив поточного рахунку на економічне зростання. В довгостроковій перспективі ефект вирівнюється.

Результати для Чеської Республіки виявилися неочікуваними. Однак, укріплення іноземної валюти разом із дефіцитом поточного рахунку, на нашу думку, є основними факторами, що пояснюють результати моделі, а саме негативний вплив поточного рахунку на ріст чеського ВВП.

І лише для Словаччини виявлено стимулюючий ефект негативного поточного рахунку на зростання ВВП.

1. Шевчук В. О. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика. Монографія / В.О. Шевчук. – Львів: Кальварія, 2008. – 734 с.
2. Statistical Database. Eurostat. European Commission [Electronic resource]. Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
3. UNCTAD Statistics. [Electronic resource]. Access mode: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>
4. Czech statistics in foreign trade [Electronic resource]. Access mode – <http://www.czso.cz/eng/redakce.nsf/i/statistics>
5. Hungary's statistical database. Central Bank of Hungary – Available from: http://english.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/ENMNB/Statiztika/mnben_statkozle_meny/mnben_fizetesi_merleg/BPM6_press_2014_Q4_EN.pdf
6. Poland Foreign Trade Analysis. [Electronic resource]. – Access mode: <http://countrystudies.us/poland/60.htm>